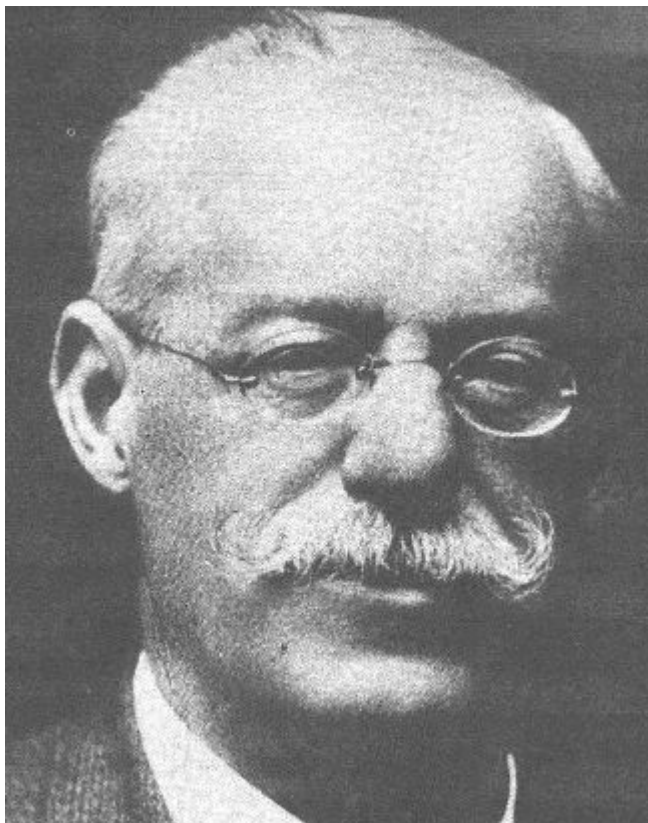

Quan la ciència no és neutral: el cas d'Odón de Buen (1863-1945)

03/2013 - Història de les Ciències. Un treball realitzat al Centre d'Història de la Ciència (CEHC-UAB) ha analitzat com Odón de Buen, un conegut professor de la Universitat de Barcelona de finals del segle XIX i principis del XX, va utilitzar les ciències naturals per difondre entre les classes populars les seves idees republicanes i Darwinistes. Aquest cas s'emmarca en una tendència que analitza la ciència, no com una entitat autònoma i neutral, sinó com una sèrie de coneixements que sovint poden implicar una forta càrrega ideològica i anar lligats a un programa polític concret.

Odón de Buen (1863-1945).

Odón de Buen (1863-1945) fou un destacat professor universitari, defensor del Darwinisme a Espanya, i lliure pensador compromès políticament. Des de la seva càtedra d'Història Natural de la Universitat de Barcelona, de Buen difongué la seva Història Natural (com era coneguda la botànica, la zoologia i la geologia a la universitat espanyola de finals del segle XIX), adreçada a les classes populars.

De Buen desenvolupà bona part del seu programa de divulgació científica com a reacció a la supressió temporal de la seva càtedra, el 1895, per l'ús que feia de la doctrina evolucionista a les seves classes, amb l'escàndol corresponent que això va suposar a la pròpia universitat i també entre els cercles intel·lectuals de la ciutat.

Per Odón de Buen, fets com aquests demostraven la feblesa de la cultura científica moderna a l'Espanya de finals del segle XIX -poc temps abans de la crisi del 98-. En conseqüència, s'havia de divulgar una ciència positiva com a eina de rearmament intel·lectual del poble davant de la incultura i l'hegemonia de l'Església catòlica. De fet, la seva Història Natural popular esdevingué un vehicle més per a difondre les idees evolucionistes, en particular, en els cercles republicans, lliurepensadors i fins i tot anarquistes, més enllà de les élites acadèmiques.

Des de la seva militància política republicana, de Buen experimentà un ampli ventall de registres literaris, de nivells de comunicació de les ciències naturals, que òbviament incloïen l'ensenyament i la divulgació. La seva apropiació del Darwinisme, filtrada a través de l'obra d'Ernst Haeckel, avià la posà al servei del seu programa polític a ateneus populars, escoles (com la del famós pedagog Francesc Ferrer i Guàrdia), viatges amb els seus alumnes, diaris, revistes, llibres i llibrets de divulgació, conferències itinerants, etc. En tots aquests indrets i espais de debat, la Història Natural d'Odón de Buen es convertí en una poderosa arma intel·lectual de crítica als valors conservadors de l'Espanya de la Restauració, però també en un estímul en aquella societat trasbalsada per la crisi del 98 i pel sentiment generalitzat d'endarreriment científic del país.

Podem discutir les característiques exactes de la ciència d'Odón de Buen, però el que queda clar en aquest estudi és que es tractava d'una Història Natural, d'una ciència, que de cap manera podia ser neutral.

Agustí Nieto-Galan

Centre d'Estudis d'Història de les Ciències

AGUSTÍ NIETO-GALAN, "A Republican Natural History in Spain around 1900: Odón de Buen (1863–1945) and His Audiences", *Historical Studies in the Natural Sciences*, Vol. 42, Number 3, pps. 159–189